

Museerne i forventningens tegn

AF KNUD KLEM

I 1967 begyndte arbejdet med revisionen af den »gamle« museumslov fra 1958. Det er baggrunden for, at den tidligere formand for Dansk Kulturhistorisk Museumsforening og leder af Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg, Knud Klem, gør status over 1958-lovens betydning for museerne. Artiklen beretter om oprettelse af nye museer, ansættelse af faguddannede medarbejdere, publikationer, byggeri og øget aktivitet på mange områder. Som bilag leveres en fortegnelse over de kulturhistoriske museers udstillinger og andet kulturformidlende arbejde i 1972-73.

I den mellempriode, da den nye museumslov er under overvejelse, og mens lovgiverne skal finde ud af hvor højt, de i fremtiden tilskudsmæssigt skal prioritere museerne som kulturfaktor, er det rimeligt at se nærmere på, hvorledes museerne har udviklet sig under museumsloven af 1958, men først et par ord om forhistorien.

Det første kulturhistoriske lokalmuseum her i landet stiftedes i 1855 i Ribe; i 1860 og 1861 fulgte museerne i Odense, Viborg og Århus efter, og inden 1800-årenes udgang var tilkommet yderligere ni, museerne i Maribo og Rønne, samt seks i Jylland, der altså også lokalmuseums-mæssigt var hovedlandet. Oldnordisk Museums direktør J. J. Worsaae indtog en velvillig holdning over for museumsdannelsen og udtalte i 1866, at der i hver stiftsby burde oprettes kommissioner for bevaring af stiftets mindesmærker, hver med en fast tilknyttet inspektør. Det var dog umuligt at gennemføre dette forslag, hvorfor de allerede dengang etablerede museer og dem, der senere fulgte efter, blev selvejende institutioner, der måtte søge deres støtte, hvor de kunne finde den. Kun museet i Odense blev i løbet af kort tid et kommunalt museum.

Fra 1887 lykkedes det dog at opnå et årligt statstilskud på 1000 kr. til de da oprettede lokalmuseer, men hertil knyttedes den bestemmelse, at museerne skulle være underlagt Oldnordisk Museums tilsyn, bl. a. med hensyn til anvendelsen af statstilskuddet, ligesom de lokale museer skulle søge vejledning hos den tilsynsførende med hensyn til indkøb, opstilling, protokolering m. m. Såfremt der af statstilskuddet kunne blive råd til at foretage

udgravninger, skulle disse udføres af Oldnordisk Museum, der ligeledes kunne afgøre, hvor de fremdragne fund skulle placeres.

Disse hårde vilkår indgik de lokale museer på. De tilsagde jo også lokalmuseerne nyttig, saglig hjælp fra det centrale museums side, men museerne blev frataget enhver selvstændighed, et forhold, der hurtigt skulle vise sig at være skæbnesvangert. Worsaae var død i 1885, og nu var det dr. Sophus Müller, der bestemte arbejdsvilkårene, og hans primære ønske var at give Oldnordisk Museum muligheder for at udvikle dansk arkæologi som videnskab. Henrivende var bestemmelsen om, at hvis der blev uenighed mellem et lokalmuseum og Oldnordisk Museums tilsynsførende, var det Oldnordisk Museums direktør, der afgjorde sagen. Det blev naturligvis hurtigt klart, at den tilsynsførende i første omgang næppe mente andet end, hvad Sophus Müller ønskede.

De lokale museer var, hvad arkæologisk materiale angår, nærmest henvist til kun at erhverve, hvad private gravrøvere og opkøbere tilbød. De gik iøvrigt over til i større udstrækning end før at optage materiale fra historisk tid, men der var desuden efterhånden opstået adskillige museer, der samlede inden for disse områder, og som, da de ikke var statsunderstøttede, ikke var underkastet Nationalmuseets tilsyn. Fra 1915 opnåedes statstilskud til nyoprettede provinsmuseer stadig på grundlag af 1887-reglerne, der kun blev mildnet derved, at det ikke længere var 1. afdelings direktør, men Undervisningsministeriet, der var appelinstant. Et væsentligt fremskridt i de lokale museers emancipation var oprettelsen i 1929 af Dansk Kulturhistorisk Museumsforening, hvis opgave især blev at optage spørgsmålet om provinsmuseernes organisation, om faglig assistance og større tilskud. Resultatet af arbejdet blev foreløbig nye tilskudsregler af 1941, hvorefter statstilskuddet maksimalt blev 2600 kr. for de såkaldte centralmuseer og maksimalt 1300 kr. for andre statsunderstøttede museer, ligesom der etableredes en ny gruppe, såkaldte »statsanerkendte museer«, der kunne forvente at blive statsunderstøttede. Der tilvejebragtes i 1941 dernæst en såkaldt dispositionsbevilling på 10.300 kr. til forbedring af museernes effektivitet. Fra 1934 havde man i forvejen en dispositionbevilling på 20.000 kr. til indkøb af museumsgenstande og til konservering. Af stor betydning ved nyordningen af 1941 var endvidere, at vel bevarede man Nationalmuseets tilsynsførende og rådgivende myndighed, men man skabte samtidig en repræsentation for provinsmuseerne i et særligt nævn, provinsmuseumsnævnet, der blev rådgivende organ for Undervisningsministeriet i sager vedrørende provinsmuseerne. Reglerne for udgravningsret for provinsmuseerne lempedes, og der blev pålagt provinsmuseerne og Nationalmuseet gensidig forpligtelse til at orientere hinanden om deres virksomhed inden for de enkelte provins-

museers område. Museernes pligt til at aflevere erhvervede genstande til Nationalmuseet ophævedes. Fremtidig skulle aflevering bero på velvillig overenskomst, bortset naturligvis fra danefæ.

Ordningen af 1941 betød et stort fremskridt i provinsmuseernes forhold. Næste skridt var oprettelsen i 1942 af to stillinger ved Nationalmuseet som konsulenter, der skulle bistå og vejlede museerne. Dette var et gammelt krav, som forlængst var fremsat fra provinsmuseernes side. Nu blev stillingerne oprettede, og ordningen gjordes permanent i 1952-53, da disse stillinger omdannedes til tjenestemandstillinger.

Endnu var museerne kun et stykke fremme ad forbedringernes vej. Værdien af de øgede statsbevillinger forringedes desuden med den voksende inflation, og museerne havde endnu ikke opnået økonomisk mulighed for at ansætte faguddannet arbejdskraft. Museerne var alle skabt ved privat initiativ og udvikledes ved et såre påskønnelsesværdigt pionerarbejde ved gratis arbejdskraft fra stifternes side og den kreds, der stod sammen om dem i dette arbejde, men efterhånden faldt pionererne fra, og de stigende krav til museumsarbejdet lod sig efterhånden vanskeligt efterkomme ad frivillighedens vej. Dansk Kulturhistorisk Museumsforening henstillede da i 1952 til Undervisningsministeriet at nedsætte et udvalg, der skulle udarbejde forslag til en nyordning af de danske kulturhistoriske provinsmuseers organisation og ledelse, samt til forhøjelse af statstilskuddene. Ministeriet efterkom opfordringen og bad i januar 1953 provinsmuseumsnævnet om at tage de nævnte spørgsmål op til overvejelse sammen med tilkaldte repræsentanter for dansk museumsliv. I juni 1956 forelå en omfattende betænkning fra dette udvalg. Den redegjorde for museernes udvikling gennem tiderne, oplyste om hvilke museer, der fandtes på dette tidspunkt og fremsatte en række synspunkter for museernes opgaver og disses fordeling og sluttede med et udkast til et forslag til lov om de kulturhistoriske lokalmuseer og til en hertil knyttet bekendtgørelse for en sådan lovs gennemførelse i det daglige arbejde.

Sagen fik en forholdsvis kort gang gennem Folketinget. Forinden havde Dansk Kulturhistorisk Museumsforening ved sine bestyrelsesmedlemmer arrangeret en række møder landet over med repræsentanter for museerne, idet der jo måtte regnes med, at nogle ville synes, at lovforslaget brød for meget med nedarvet tradition. Det viste sig da også, at dele af Nationalmuseets stab, skønt Nationalmuseets direktør havde tilsluttet sig forslagets retningslinier, frygtede, at Nationalmuseets indflydelse ville svækkes for stærkt – især var modstanderne vistnok at finde i Nationalmuseets 1. afdeling, og en række af provinsmuseerne var ligeledes tvivlrådige. Det så ud til, at sagen i den sidste ende kunne være udsat for at tabes på gulvet, men debatten af-

sluttedes lykkeligvis på museernes årsmøde i Hjørring 1956 med vedtagelse af en dagsorden, der gav tilslutning til lovforslagets principper.

Også med folketingsudvalget havde museumsfolkene orienterende møder, men her viste politikerne stor forståelse for forslaget, der endog i sin endelige affattelse fik en forbedring i museernes favør.

Grundideen i museernes forslag var, at staten skulle yde museerne hjælp til selvhjælp, idet statstilskuddets størrelse blev afhængig af, hvad der lokalt bevilgedes til museerne. Der stilledes naturligvis en række krav til museerne for at blive tilskudsberettiget. De omfattede især museernes organisation og ledelse og det rent tekniske museumsarbejde i henseende til genstandenes protokollering, konservering og udstilling, ligesom hvert museum måtte have sit indsamlingsområde med afgrænsning til andre museer. Da en del museer har specialiteter, som de særlig tager sig af, er det nyttigt og fornuftigt, at det fastsloges, at de topografiske grænser for et museums virkeområde inden for de forskellige perioder og grene af fortidens kulturliv ikke behøver at falde sammen. Dette har gennem en lang årrække f. eks. været tilfældet i Sønderjylland, hvor museet i Haderslev især tager sig af forhistorisk arkæologi, Sønderborg i første række af krigsminder, mens Tønder Museum beskæftiger sig med sølv og hollandske fliser og Aabenraa med søfart. Også andre steder i landet kan man på tilsvarende måde udvikle sine specialiteter og udnytte den forhåndenværende sagkundskab bedst.

Museumsloven blev altså vedtaget i største enighed i Folketinget og trådte i kraft 1. april 1959. Man forlod nu den gamle inddeling af museerne i centralmuseer, købstadsmuseer, sognemuseer m. v. Alle museer, der – efter indstilling fra det ved loven nedsatte Statens Lokalmuseums-tilsyn – af Ministeriet for kulturelle anliggender fik statsanerkendelse, modtog et statstilskud i forhold til de stedlige faste tilskud på 100 % af de første 2000 kr. fra lokal side og 50 % af resten, dog højest 50.000 kr. i tilskud. En særlig gruppe blev landsdelsmuseerne med visse særlige opgaver der til disse fik et yderligere statstilskud på 18.000 kr. De kom næsten alle fra den tidligere gruppe centralmuseer.

Loven af 1958 forlængedes i 1964 til 1968 med visse forbedringer, bl. a. forhøjedes landsdelsmuseernes særlige tilskud til 25.000 kr. samtidig med, at loftet over statstilskuddet hævedes fra 50.000 kr. til 200.000 kr. Loven sætter i øvrigt den grænse for statstilskuddet, at dette ikke kan stige højere end til 125 % af de lokale tilskud for det i loven angivne basisår for beregningen. Dette basisår er flyttet flere gange, men har desværre i nogle år været standset ved 1969–70, hvilket jeg senere skal komme tilbage til. Loven indeholder også en bestemmelse om en såkaldt dispositionsbevilling, der uden for de faste statstilskud efter særlig ansøgning kan bevilges til

indkøb af museumsgenstande og disses konservering samt til museumstekniske forbedringer. Der er også muligheder for fra tipsmidlerne at yde tilskud til museerne.

Hvad virkningen af museumsloven af 1958 angår, er det rimeligt først at spørge, om den har medført en forøgelse af antallet af statsunderstøttede museer. Det er i høj grad tilfældet. I 1958 var der i alt 38 statsunderstøttede lokalmuseer. I 1959 forøgedes tallet med seks, i 1960 med fire, 1961 med tre, 1962 med fem og 1963 med tre. I 1964 og 66 var der ingen forøgelse, i 1965 steg tallet med seks, i 1967 og 1968 hver med én, i 1969 og i 1970 med to.

Af landsdelsmuseer har man nærmest tænkt sig at have et i hvert amt. Det er nogenlunde kommet til at passe efter den nye amtsinddeling. Der er dog visse afvigelser efter foreliggende omstændigheder. Der er således ingen landsdelsmuseer i Københavns og Frederiksborg amter, men derimod to i Fyns amt, Nordjyllands amt og Sønderjyllands amt. Der er ialt 16 landsdelsmuseer. Det sidste blev Grønlands Landsmuseum i Godthåb, der fik statsanerkendelse 1. april 1967.

Også håbet om, at det ved hjælp af museernes forbedrede økonomiske forhold skulle lykkes at få flere faguddannede medarbejdere knyttet til museerne, er i ret stor udstrækning opfyldt. Indtil for ikke så mange år siden fandtes der her i landet ingen særlig uddannelse til museumsmand. Ved Nationalmuseet og andre store museer antog man som regel universitetsuddannede folk, oftest med historie som fag. Den specielle museums-mæssige uddannelse fik de pågældende i det praktiske museumsarbejde, enten som volontør eller efter ansættelsen. Først på et sent tidspunkt oprettedes en lærestol ved Københavns Universitet i nordisk arkæologi, oprindelig som lektorat, senere som professorat. Endnu senere lykkedes det museerne at få opfyldt et mange år næret ønske om at få materiel kulturhistorie optaget ved universitetet, ligeledes først som et lektorat og senere som et professorat. Begge disse lærestole har haft vældig betydning for den generation af museumsfolk, som virker i dag. De fleste museers virkeområde omfatter såvel forhistorisk arkæologi som senere perioders kulturudvikling, naturligvis i en mangfoldighed af variationer ud over landet, men alle kan de nu skaffe sig dygtige folk med en højere teoretisk og praktisk uddannelse i arkæologi og/eller kulturhistorie. Ikke mindst har lærestolen i materiel folkekultur været af den største værdi. På det seneste har dette universitetsfag udviklet sig mere i retning af sociologi end tidligere. Derved er optaget discipliner, der kan være af megen værdi for moderne museumsfolk, men det må dog nødvendigvis ske på bekostning af begrebet materiel kulturhistorie i mere traditionel forstand, hvad der nok i det lange løb vil føles som en svaghed både af museerne og de fremtidige museumsfolk selv.

Indtil i dag er det lykkedes på i alt 34 museer at få ansat faguddannede museumsfolk. Især gælder det naturligvis landsdelsmuseerne, hvoraf en del har flere. Forrest blandt disse er Forhistorisk Museum, Moesgård, der ialt har fire, på Odense Bys Museer og i Viborg Stiftsmuseum er der tre, to er ansat ved museerne i Køge, Rudkøbing, Herning og Haderslev, de resterende ni landsdelsmuseer og 16 af de almindelige lokalmuseer må klare sig med en enkelt faguddannet medarbejder, for et pars vedkommende dog kun deltidsansat. Det bør også i denne forbindelse nævnes, at 14 museer har ansat museumspædagoger. Dette begreb indførtes ret pludseligt ved lovrevisionen 1968, uden at det blev fastlagt, hvad denne betegnelse dækkede, og uden at der i statstilskuddet sikredes midler til disse nye stillinger. I loven krævedes nu, at landsdelsmuseerne skulle oprette disse stillinger, men efterhånden er det også sket ved andre museer, så ialt 14 nu har museumspædagoger. Hertil kommer, at der ved flere skolecentraler er ansat kontaktlærere mellem skoler og museer, og her har man benyttet samme titel, museumspædagog. Det betyder selvfølgelig ikke, at der ikke drives pædagogik i andre museer. Det sker på forskellig vis adskillige steder, men på de nævnte 14 museer har man altså satset på, at det pædagogiske arbejde, såvel overfor det almindelige museumspublikum som overfor skolen, er sat mere i system og foregår mere målbevidst. I en række tilfælde har man kun kunnet deltidsansætte disse museumspædagoger. Både på disse og på andre museer, hvor man endnu ingen pædagoger har, ønsker man meget at sætte mere ind på dette felt, om man bare havde midler dertil. Der er på mange museer ikke råd til at ansætte kontorphersonale, i hvert tilfælde ikke i tilstrækkeligt omfang, hvilket medfører, at den faglige leder selv må udføre kontor- såvel som værksteds- og markarbejde, og det betyder naturligvis, at en hel del af museets arbejde udføres af overkvalificeret arbejdskraft til skade for det museumsfaglige arbejde.

Ansættelse af de fagligt uddannede museumsfolk har naturligvis på alle måder fremmet museernes faglige arbejde både med hensyn til registrering, opstillinger og for så vidt også konserveringsarbejde. Også det videnskabelige arbejde fremmes bedre nu, idet museerne udover de såkaldte nødgravninger, i højere grad end det tidligere har været tilfældet, i forståelse med Nationalmuseet udfører egentlige udgravninger. Det er en forudsætning, at Nationalmuseet og de lokale museer gør hinanden bekendt med begge parter arbejde inden for det lokale område.

Der foregår på museerne mange steder en ret omfattende publikationsvirksomhed. En række museer udsender trykte årsberetninger. Det gælder således museerne i Odense, Maribo, Holbæk, Roskilde og Viborg. Odense Bys Museer har endvidere to smukke og værdifulde publikationsrækker, Fynske Minder og Anderseniana, en gruppe sydjyske museer (Ribe, Esbjerg,

Varde, Ølgod og Grindsted) udgiver »Mark og Montre« og museerne i Viborg amt udgiver ligeledes en værdifuld publikation, som man – formentlig på grund af manglende opfindsomhed – har givet det afskrækkende navn MIV. I samme forbindelse bør også nævnes, at museerne i fællesskab gennem Dansk Kulturhistorisk Museumsforening udgiver en illustreret årbog, der i sine første fire årgange udsendtes i forbindelse med et københavnsk forlag og kaldtes »Danske Museer«, men nu i mange år er udsendt under foreningens egne auspicer under navnet »Arv og Eje«. Hertil kommer, at et meget stort antal museer får deres årsberetninger trykt i de lokalhistoriske årbøger, ligesom »Fortid og Nutid« bringer regelmæssige, kortfattede beretninger fra de fleste museer. Kvartalskriftet »Nyt og Noter fra Kulturmuseerne«, der oprindeligt var meddelelsesblad fra Nationalmuseet, står nu til rådighed for alle museer, der ønsker at give korte, konkrete oplysninger om virksomheden.

Foruden denne publikationsvirksomhed af mere beretningsmæssig karakter udnyttes museernes stofrigdom årligt i et meget stort antal bøger og artikler, dels af museernes egne medarbejdere, dels udefra, hvorved et stadig større museumsmateriale fremlægges i populær eller videnskabelig form. Nogen samlet oversigt over mængden af publikationer findes vel ikke, men et indtryk kan man få ved at gennemblade specialbibliografierne, f. eks. Karsten Lægdsmand: Bibliografi for Folkelivsforskere (1968) eller læse litteraturoversigterne i »Fortid og Nutid« eller se i publikationslisten i »Nyt og Noter«. Endelig bør det tilføjes, at mange museer udsender mere fordringsløse publikationer i offset eller duplikeret form, ofte specielt henvendt til skolerne. Ikke mindst dette arbejde har taget voldsom fart efter ansættelsen af museumspædagoger.

Der har i årenes løb været afholdt talrige udstillinger med kulturhistoriske emner rundt omkring på lokalmuseerne. Den slags udstillinger har vi altid kendt, men i de senere år er der dog udgået en betydelig inspiration hertil fra Nationalmuseet, som i mange år har etableret udstillinger i sine udstillingslokaler i Ny Vestergade. Disse udstillinger fortsætter stadig her. Særlig inciterende har naturligvis udstillingerne i Brede været. Med sine bedre lokaler og sin store videnskabelige og faglige medarbejderstab har Nationalmuseet selvsagt langt større muligheder for at virkeliggøre denne form for oplysningsarbejde, og ydermere kan det store besøg dække en væsentlig del af udgifterne hertil. De lokale museer er på alle måder ringere stillet. Netop derfor er der grund til at anerkende den energi, som udfoldes. Der kan selvsagt her ikke være tale om i detaljer at nævne de udstillinger, som årene igennem har været afholdt på lokalt plan. Jeg skal derfor indskrænke mig til – som bilag til artiklen – at nævne de udstillinger, der har været

afholdt i finansåret 1972-73, om hvilke museerne selv på forespørgsel har givet indberetning. Jeg gør opmærksom på, at opgivelserne om udstillinger-nes varighed er givet i lidt forenklet form. Museerne er anført i topografisk rækkefølge. Det vil ses, at de fleste af museerne selv har produceret udstillingerne. Andre er vandreudstillinger, der oftest er produceret af Nationalmuseet, men der er også eksempler på, at lokale museer har produceret vandreudstillinger. Det gælder f. eks. Jacob A. Riis's fotografier fra New Yorks slum o. 1890. Man vil savne enkelte museer på listen, men det skyldes simpelthen blot, at de ikke har afholdt udstillinger i det anførte år. Man må regne med, at udstillingernes tal i fremtiden vil stige, efterhånden som museerne i større tal får ansat museumspædagoger, og efter at Nationalmuseets oplysningsafdeling har fået sat vandreudstillinger i system.

Udover sine permanente udstillinger og særudstillinger udfører museerne også *andet kulturformidlende arbejde*. I vidtstrakt omfang udføres pædagogisk virksomhed af forskellig art. Det gælder naturligvis især de museer, der har museumspædagoger i deres stab, men iøvrigt også andre. Talrige er de forevisninger, der etableres i museerne overfor særlige kredse, byvandring og foredrag af forskellig art, arrangementer sammen med AOF, FOF og andre institutioner. Ligeledes som bilag er anført de foranstaltninger, som i 1972-73 har været afholdt på de kulturhistoriske museer. Museerne kan opnå statstilskud til sådanne arrangementer, idet museumsloven tilsiger 100 % refusion af udstillingsudgifterne, dog højst 10 % af det pågældende museums statstilskud for samme år og højst 10.000 kr. Den slags arrangementer foretages i vore dage også af folkebiblioteker og kunstforeninger, og det må derfor siges at være bemærkelsesværdigt, at så mange kulturhistoriske museer bidrager med disse tilbud til publikum.

Også museumsbygninger er moderniseret, og opstillinger er fornyet mangfoldige steder. Nye museumsbygninger er bl. a. opført i Vordingborg, Esbjerg, Moesgård, Randers og Tønder, mens nybygninger overvejes andre steder bl. a. i Haderslev. På Sønderborg Slot har slottets restaurering medført øget museumsplads, en tilsvarende restaurering er under overvejelse på Koldinghus, hvor nogle nyopdukkede ideer forhåbentlig ikke beskærer museets påtænkte udvidelsesmuligheder. I Helsingør er Karmeliterhuset overladt Helsingør Bymuseum til anvendelse for nye aktiviteter. De nye bygninger stiller naturligvis krav om, og giver også muligheder for nyopstillinger. Nyopstillingerne i Randers Museum og Moesgård betyder nye og moderne principper i opstillingsarbejdet, og ikke mindst vil de nyligt gennemførte nyopstillinger på Nationalmuseets 1. afdeling komme til at afspejle sig også i landets lokalmuseer, hvor man allerede i en række tilfælde har forsøgt sig med nye principper.

At den store aktivitet, som museerne har udfoldet efter museumslovens vedtagelse også har medført større besøgstal, er naturligt. Her anføres tallene for:

1960:	410.400
1961:	449.192
1962:	336.913
1971/72:	609.011

Det understreges, at disse besøgstal kun omfatter de kulturhistoriske museer med lokalt begrænset område. Hertil kommer en lang række specialmuseer af forskellig art rundt omkring i landet og desuden Nationalmuseets forskellige afdelinger. Ingen af disse museer omfattes af disse betragtninger. Hvis deres besøgstal medtages, mangedobles de ovennævnte tal.

De kulturhistoriske museer har i vore dage langt større indbyrdes kontakt end tidligere. Det sker under drøftelserne på museernes årsmøde og andre møder, og det sker hjemme i kommuner og regioner. Den nye kommunale inddeling, som blev bragt i stand fra d. 1. april 1970, vil i de kommende år utvivlsomt ændre museernes virke stærkt i fremtiden, forhåbentlig til det bedre. I de fleste af de nye amter er der indledt et samarbejde, ja stort set er det vel sket alle vegne med undtagelse af Københavns og Frederiksborg amter, hvor manglen af landsdelsmuseer gør sig gældende. Der skal nemlig helst være et større museum med faguddannet leder i området, som kan tage initiativ til at etablere det. Bedst er det, når der er flere, så det hele ikke hviler på en enkelt, der dels tynges af det alene og dels måske kommer til at præge det for stærkt. Samarbejdet er levende i Storstrømsamtet, blandt de midtjyske og nordjyske amter, med gensidige aftaler om specialer og tildels også fordeling af det forhåndenværende materiale. Foran er allerede nævnt de sønderjyske museer, hvor arbejdsfordelingen først fandt sit naturlige leje.

Af stor betydning har også Dansk Kulturhistorisk Museumsforening været. Dens fortjeneste er, at den i sin oprindelse samlede museerne til samvirke om fælles interesser, bl. a. i forholdet mellem Nationalmuseet og de lokale museer, til hvis emancipation foreningen har virket, ligesom den har medvirket til udviklingen af museernes gode forhold til det store centralmuseum, således som det blev stillet i udsigt og givet tilsagn om på mødet i Hjørring i 1956. Udover sine årsmøder begyndte foreningen i 50-erne at samle kredse af museernes repræsentanter til studiekredsmøder. Af skelsættende betydning blev oprettelsen af foreningens faste sekretariat og de kurser, der sattes i værk, hvor deltagerne samledes i grupper om emner som forhistorisk arkæologi, kirker, købstadsundersøgelser, udstillingsvirksomhed etc., hvor en eller flere fagfolk samledes med amatører og studenter for i

fællesskab at belære hinanden om emnets problemer. Det har været af megen betydning for alle parter, amatører for deres virke på de museer de kom fra, og for så vidt også som en slags omskoling for den fagligt uddannede samtidig med, at samværet har virket inspirerende. Noget tilsvarende sker ved de arbejds møder, som foreningen har afholdt i de senere år, og som i høj grad tjener til at tage emnerne op til ny debat. Man har fantaseret om eventuelt at få oprettet en fast skoleundervisning i museums virksomhed, som man fandt behov for, men som af forskellige grunde, bl. a. økonomiske, ikke har kunnet realiseres, og som kurserne i hvert fald kan være forløbere for.

Behovet for konservering har været et stadig tilbagevendende forhandlingsemne. I mindre format har konservering været udført på mange museer, og mange steder sker en ikke så helt ringe konservering, men faget er fuldt af en masse problemer, og en rationel undersøgelse og videnskabeligt underbyggede fremgangsmåder er nødvendige. Der er løbet meget vand i stranden, siden konservator Rosenberg assisteret af Raklev og andre foretog sine restaureringer på »laboratoriet« i lokalerne under oldskriftselskabets sal. Nu taler man om Nationalmuseets »gamle« konserveringsanstalt i Ny Vestergade, der for få år siden var splinterny og i øvrigt udfører et fremragende arbejde. Den nye for »recente«, d. v. s. ikke-jordfundne sager finder man i Brede, hvor der bl. a. er specialafdelinger for tekstilkonservering og for farvekonservering. På begge disse områder er der sket en rivende udvikling. Man behøver blot at tænke på, hvorledes man i dag har midler til at konstatere farvelagene med deres dekorationer på det samme dekorationsfelt tiderne igennem. Men heller ikke det er nok, og derfor har en af Kulturministeriet i 1965 nedsat kommission i 1968 barslet med en betænkning, der foreslår en udvidelse af Nationalmuseets og Kunstmuseets konserveringsanstalter samt oprettelse under Kunstakademiets auspicer af en skole, hvis formål skal være at udvikle elevernes kunstneriske og manuelle færdigheder samt videnskabelige indsigt og tekniske kunnen, alt sammen opbygget ved undervisning i en lang række særfag. Arbejdet skal ligeledes omfatte papirkonservering, idet der i vore dage er et stærkt behov for konservering også på arkiver og biblioteker. Det er naturligvis uvist, hvornår disse institutioner kan realiseres, men det må meget håbes, at det kan ske, da der i høj grad er brug for disse foranstaltninger, hvis vore nedarvede kulturværdier ikke skal ødelægges.

Indtil videre må vi i hvert fald være glade for, at vi har Nationalmuseets konserverings virksomhed, Tøjhusmuseets konserveringer, de fremragende malerikonserveringer på Kunstmuseet og Frederiksborgmuseet, og hvad der i øvrigt er af konserveringsanstalter på de lokale museer. Vi kan derfor

også med tilfredshed konstatere, at Nordjyllands Amtsråd for 1973–74 har bevilget 37.000 kr. til projektering af en fælles nordjysk konserveringsanstalt.

I 1967, da en revision af museumsloven nærmede sig, udarbejdede bestyrelsen for Dansk Kulturhistorisk Museumsforening et forslag til en ny lov og til en ministeriel bekendtgørelse i forbindelse med en sådan ny lov. Loven af 1958 havde haft en særdeles god virkning, meget nyt var skabt, og der måtte være basis for at gå videre. Bestyrelsen tænkte sig, at staten fremtidig skulle dække 50 pct. af museernes driftsudgifter op til 250.000 kr. og derefter med faldende tilskudsrafter for museer med højere driftsudgifter. Landsdelsmuseernes særlige tilskud burde være 50.000 kr. med fremtidig prisregulering, dog med forpligtelse til, at landsdelsmuseerne ansatte en museumspædagog. For at sikre de små museer foresloges endvidere, at et museums statstilskud mindst skulle være 10.000 kr. Forslaget blev livligt debatteret på årsmødet i Frederikshavn i 1967, men vandt mødets tilslutning. Det afleveredes derefter i december 1967 til kulturminister Bodil Koch, som tog venligt mod initiativet. Forslaget ville indgå i ministeriets drøftelser, men kunne muligvis ikke følges. Det var netop det, der skete, og ikke nok med det; da loven næste gang skulle revideres, evt. forlænges som hidtil, flyttede man end ikke basisåret, der stadig er 1969–70. Da lovens princip netop var at følge de stedlige tilskud op, et princip man fra statens side havde lagt så megen vægt på, var det en alvorlig misere, at man på dette punkt simpelthen satte loven ud af kraft. Det var også besynderligt, at det uden påtale ud over museernes protest lod sig gøre. Hvad ville der ikke være sket, om det var en af de sociale love, det havde drejet sig om, men det ville ingen politiker naturligvis have fundet på. Nu drejede det sig kun om noget så diffust som kulturelle anliggender, og desuden havde museumsfolkene jo altid været så flinke at forhandle med. Hvad det sidste angår erindrer jeg et møde i Foreningen af Danske Museumsfolk, hvor man drøftede den berømte betænkning nr. 517 og de krav, den stillede til museerne. Museumsfolkene stillede sig ingeniende uforstående over for betænkningens krav, men ville dog gerne drøfte ét og andet, også fordi der var andre krav i museumsarbejdet, som betænkningen ikke havde talt så meget om, hvorefter museerne fik læst og påskrevet af Kulturministeriets departementschef for, at man ikke med tilstrækkelig ildhu gik ind for den sidste parole. Det er udmærket med sympati, men man skal som bekendt have noget at have den i.

Nu skal det billigtvis erkendes, at myndighederne var på det rene med, at man ved at fastholde det gamle basisår stillede museerne i vanskeligheder, og der er derfor fremskaffet en ny dispositionsbevilling på 250.000 kr., af hvilke de kulturhistoriske museer dog kun kan få gavn af de 200.000 kr., som da af Lokalmuseumstilsynet fordeles skønsmæssigt efter, hvor be-

hovet er størst, men forholdet har i høj grad vanskeliggjort museernes forhandlinger med de lokale bevillingsmyndigheder, og museerne har derfor måttet optage deres budgetter til revision. Det er navnlig gået ud over et landsdelsmuseum, der ligger i en lille købstad og et lille amt, og der har tilsyneladende ikke været fuld forståelse af, at man et sådant sted ikke kunne forvente forøgede stedlige tilskud til erstatning for nedgang i statstilskuddene.

I de senere år har det været drøftet at beskæftige sig med de danske museers struktur, og at man nok burde tilstræbe at få alle museer placeret under samme lov. Det har ikke kunnet lade sig gøre tidligere, navnlig har man fra kunstmuseernes side ikke været interesseret, men det synes nu at være tilfældet, og for tiden arbejder en kommission på en gennemdrøftelse af de danske museers forhold, og det er (eller var) tanken i foråret 1974 at søge arbejdet færdiggjort, så at lovforslag vil kunne fremsættes i folketingssamlingen 1974-75.

Resultatet af folketingsvalget den 4. december 1973 vil forhåbentlig ikke vanskeliggøre en ny og forbedret museumslov. I den vil også indgå de specialmuseer, som findes her i landet. De har ikke kunnet nyde godt af den hidtidige museumslovgivning, med mindre de havde et regionalt virkeområde, og det har kun meget få specialmuseer.

Der er her i landet 30-40 specialmuseer. De fleste er kommet til i dette århundrede. Deres økonomiske stilling er yderst forskellig, men kun et enkelt af dem, Frederiksborgmuseet, har virkelig gode forhold, og nogle af dem er yderst slet stillede. Det vil føre for vidt at komme nærmere ind på disse museer, men nogle enkelte skal nævnes. Et af de nyeste, Danmarks Tekniske Museum, beliggende i Helsingør, har fået nye, moderne bygninger, og selv om museet har fået store tilskud mange steder fra, tynger byggelån i så høj grad på økonomien, at museets arbejde er stærkt hæmmet, og det er synd, for det er et meget værdifuldt museum med megen publikationsaktivitet og et meget stort besøgstal. Landbrugsmuseet flyttede for nogle år siden til Gammel Estrup, men det har ikke midler til at foretage opstillinger, og det er derfor nærmest kommet fra asken i ilden. Marinens samlinger befinder sig spredt på en række utilgængelige steder samt på et offentligt tilgængeligt sted, Orlogsmuseet i Nikolaj Kirke i København. Samlingerne, der er meget righoldige og værdifulde, er statens ejendom, men endnu over 30 år efter at den berømmelige modelsamling blev jaget ud af sine lokaler på Holmen på grund af besættelsen, er samlingen hjemløs og kan kun i kraft af privat offervilje og arbejdsindsats for en parts vedkommende ses i Nikolaj Kirke. Det må erkendes, at det er af stor betydning, at museet i 1972 fik statsanerkendelse som tilskudsberettiget kulturhistorisk museum, og det er ligeledes bemærkelsesværdigt, at Orlogsmuseet ved imødekommenhed fra baron

Niels Juel-Brockdorf i februar 1974 har overtaget brugsretten over Valdemar Slot og dets indbo med det formål i dette filialmuseum at belyse Niels Juels indsats i flådens historie. Dette har kunnet lade sig gøre ved stor imødekommenhed fra privat side og med støtte af Fyns amt og Svendborg kommune, men hovedsamlingens forhold er jo ikke løst derved. De her nævnte museer er kun anført som eksempler på de initiativer, som er udfoldet fra privat side på mangfoldige steder. Overalt i landet er der arbejdet med stor kraft på at forbedre museerne, også ved her og der i opstillinger og særudstillinger at optage emner af social karakter og tage problemer op, som det er naturligt i den problemfyldte verden, vi lever i. Museumsloven af 1958 har sat fart i det arbejde, som det foregående slægtled har skabt, men den trænger til snarest at blive afløst af en ny og bedre lov, der opfylder de tilsagn, der i virkeligheden i forvejen er givet. Vi har nok her i landet økonomiske vanskeligheder, men alle er jo enige om, at det danske samfund er et rigt samfund, og derfor har vi også råd til at løse denne opgave, ja vi har faktisk aldeles ikke råd til at lade være.

Efterskrift

Siden forfatteren afleverede sit manuskript, er der indenfor museumsarbejdet sket så meget, at museernes aktivitet er vokset væsentligt udover det anførte. Ydermere er museumsudvalgets betænkning offentliggjort. Den er utvivlsomt en skuffelse for mange, fordi adskillige af museerne kan regne med en forringelse af deres arbejdsvilkår, hvad de hverken fortjener eller med rimelighed har kunnet forvente. Det er da også karakteristisk, at de museumsfolk, som i udvalget energisk har arbejdet for museernes interesser, kun anser resultatet for mådeligt. Hvis man fra kulturministeriel side med dybere indlevelse i emnet, havde tilladt sig en indignation, som f.eks. på det sociale område har ytret sig hos socialminister Eva Gredal, ville større fremtidssyner inden for dette så vigtige kulturområde nok have nedfældet sig stærkere i betænkningen, og resultatet være blevet bedre. Desuagtet må man håbe, at loven bliver gennemført efter forslaget. Både i folketinget og i vide kredse i befolkningen er der skepsis over for megen nymodens påhit. Det er derfor naturligt at understrege, at det ikke her drejer sig om mere eller mindre tvivlsomme happenings, men om belysning af den kultur, vi har fået i arv, og som vor fremtid skal hvile på. Et arbejde herfor må kunne støttes fra A til Z. Gennemfør lovforslaget, men skab mulighed for, at de museer som ubilligt angribes af det, kan hjælpes i deres nationale og kulturelle arbejde.

Kulturhistoriske udstillinger 1972-73

<i>Dragør Museum</i>	Produktion	Varighed
Før og Nu. Fotos	egen	5 måneder
Marinemaleren Chr. Mølsted	do.	5 dage
<i>Møns Museum</i>		
Fra tranlampe til neonrør	egen	3 uger
<i>Køge Museum</i>		
Gotherkongen Didrik	Århus Kunstforening	11 dage
Regionplanlægning	Regionsplankontoret	10 dage
Byfornyelse i provinsbyerne	DAL	2 uger
Oldtidsveje	egen	9 dage
Dukker	do.	6 uger
<i>Roskilde Museum</i>		
Juletræsdyntens historie	egen	
Nyerhvervelser, 2 udstillinger	do.	
Ni gamle dukker flytter ind på Roskilde Museum	do.	2 måneder
Fastelavn	do.	4 uger
Påske	do.	3 uger
Gravfund fra Algade 4	do.	1 måned
Pengeopbevaringsmidler	do.	2 måneder
Roskildemotiver i brugsgenstande	do.	3 måneder
Gamle potterier som inventar fra hedegårde	do.	ca. 2 måneder
<i>Museet for Holbæk og Omegn</i>		
Kirker og Kirkekunst i Holbæk	Holbæk og Roskilde Museum	6 uger
Jul i gamle dage	do.	5 uger
Legetøj	do.	5 uger
Den gamle papir- og boghandlers juleudstilling for børnene	do.	5 uger
<i>Næstved Museum</i>		
Bryllup og blomster	egen	5 dage
Metaller og blomster	do.	6 dage
Lervarer fra C. V. Hansen	do.	8 dage
Juletræ i Helligåndshuset	do.	10 dage
Juletræ i Boderne	Malerinden Tulle Emborg	10 dage

<i>Bornholms Museum</i>	Produktion	Varighed
Jul og legetøj	egen	6 uger
Bornholms Museum viser ting og sager fra Søfartssamlingen	do.	1 dag
<i>Lolland-Falsters Stiftsmuseum</i>		
Tiden no'en af os ka' huske (Denne udstilling har været vist som vandreudstilling i Nakskov, Våbensted, Holeby og Rødbyhavn)	egen	9 dage
Lolland-Falster fotograferet af Johan Henrik Piepgrass (også vist i Nakskov)	do.	9 uger
Udgravningerne i Vejleby	do.	4 uger
Fliser fra Holland	Vandreudst. Hollandske Ambassade	
Fajance og messing fra Holland	egen	5 uger
Folkekunst fra Peru	vandreudst. Nationalmuseet	5 uger
<i>Willemoesgaardens Mindestuer</i>		
Jul og blomster i museet	egen	10 dage
<i>Odense Bys Museer</i>		
Kirke- og borgbyggeri i Valdemars- tiden. Hvideslægten og dens værker.	Kalundborg Museum	ca. 7 uger
Nonnebakken, Odenses forsvundne vikingeborg	egen	17 uger
Jacob A. Riis, en avisreporters fotografier fra New Yorks slum.	Antikvariske Samling, Ribe, og Kunst- industrimuseet	ca. 7 uger
Ler ta'r form	egen	7 uger
Arkæologiske udgravninger i 1972	do.	12 uger
Ny Guinea – Hvad sker der?	Forhistorisk Museum, Moesgård	ca. 7 uger
Plantefarvning	Vævelærer Ingeborg Mule Henningsen	4 uger

Svendborg Amts Museum

	Produktion	Varighed
Billeder fra Møllegades historie		1 måned
Middelalderfund fra samlingerne i Svendborg Amts Museum	Odense Universitet	} Hver en uge. Udstillinger vist ude i byen
Middelalderfund fra samlingerne i Svendborg Amts Museum	do.	

Aabenraa Museum

Gækkebreve fremstillet af skolebørn	egen	ca. 5 uger
Fotos af Niels J. Madsen, Aabenraa	do.	5 dage
Gamle kobberstik i faksimile	do.	2 uger
Modelskibe	do.	ca. 5 uger
Genstande fra U-landene	do.	ca. 2 uger
Dragter og håndarbejder fra Aabenraa-egnen	do.	ca. 7 uger

Tønder Museum

Hollandske fliser	Vandreudst.	1 måned
Bygningsbevarelse	Fondet til bevarelse af gamle huse i Tønder	1 måned
Bogudstilling	Foreningen for Boghåndværk	1 måned

Haderslev Amts Museum

Danmarks ældste redskaber	egen	4 måneder
Indien-udstilling	Vandreudstilling, Nationalmuseet	5 uger

Museet på Sønderborg Slot

Sønderjyske kulturgrænser	egen	4 måneder
Surdejgsmærker	do.	1 måned
Sønderjyske kostforhold	do.	nogle dage under kongres

Deltagelse i to udstillinger på Idrætshøjskolen (sport) og Moesgård (Middelalderkeramik).

Den antikvariske samling i Ribe

Fund og gaver	egen	ca. 8 uger
Ribes lyksaligheder	do.	ca. 8 uger
Jacob A. Riis, en avisreporters fotografier fra New Yorks slum o. 1890.	Museet i samarbejde med Kunstindustrimuseet	4 måneder
Det musselmalede stel	egen	mindst 1 år

	Produktion	Varighed
Apotekerens flasker, – et kæmpepuslespil	do.	mindst ½ år
De kære små	do.	mindst ½ år

Esbjerg Museum

Montreudstillinger i Specialarbejderskolen i Esbjerg, Varde Banks Esbjergafdeling, Krone Apoteket og Esbjerg Rådhus.

Fredericia Museum

Ting af ler	egen	2 uger
Glas	do.	3 uger

Museet for Varde By og Omegn

Norske stavkirker	Foreningen Norden	3 uger
Varde før og nu	egen	2 uger
Varde sølv	do.	2 uger
Borgene langs Varde Å	egen	½ år
Hollandske fliser	vandreudst.	3 uger
Folkelige broderier	Foreningen Danmarks folkelige broderier	1 uge

Skjern Museum

Fotos: Konfirmandhold 1908–1931	Pastor Andersen, Skjern	oplysning mangler
---------------------------------	----------------------------	-------------------

Ølgod Museum

Ukendte fotografier fra Ølgod og Omegn; 3 forsk. udst.	egen	hver: 2 måneder
---	------	--------------------

Museet på Koldinghus

Hollandske fliser	vandreudst.	1 måned
Tinsoldater og slagpanoræer	Museet i forb. m. foreningen »Chakoten«	1 måned
Restaureringsprojekter for Koldinghus	egen	1 måned
Nyerhvervelser	do.	

Forhistorisk Museum, Moesgård

Persien	vandreudst. Nationalmuseet	
---------	-------------------------------	--

	Produktion	Varighed
Potter og kander	Mogens Bencard og Else Roesdahl, henh. Københavns og Århus Universitet	varighed ikke oplyst
Thailand	egen	
<i>Kulturhistorisk Museum, Randers</i>		
Huenakker og navneklude	egen	4 måneder
Proteststrejken 1922	do.	3½ måned
DASF	DASF	1 måned
Folkekunst fra Peru	vandreudst. Nationalmuseet	2 måneder
Randers Roklub 75 år	egen	4 måneder
Vore bedsteforældres tid	vandreudst. Nationalmuseet	ca. 4 måneder
Danefæ fra Randerseggen	egen	2½ måned
Museum i 100 år	do.	3½ måned
Firma Falbe-Hansen 100 år	tildels egen	4 uger
Jacob A. Riis	vandreudst.	3 uger
Folkekunst fra Armenien	egen	1 måned
Kulturcentre i Europa	Folkebiblioteket i Århus	4 uger
Kinesiske gnubbebilleder	Kirsten og Peter Crabb i samarbejde med museet	6 uger
Dumitra – en landsby i Rumænien	arkitektstuderende i Århus	½ år
Snitarbejde fra brugsting fra 1700- og 1800-tallet	egen	mindst 7 måneder
Lægekunst og folkemedicin	do.	1 måned, derefter på omegnens skoler
Photographiens første århundrede	do.	2 måneder, derefter omordnet til skolevandreudstilling
<i>Viborg Stiftsmuseum</i>		
Både fra Slettestrand	Fot. Ulfert Kattenstein	2 uger
Viborg Amt 1971	Fot. Johan Piepgrass	2 uger
Vi hygger os i smug	egen	4 måneder
Leg med gamle ting	do.	5 måneder

<i>Herning Museum</i>	Produktion	Varighed
Børn	egen	sommeren 1972
Neuruppiner-tryk	do.	do.
Landboforeningernes 100-års jubilæum	do.	4 dage
Frøstrup og H. P. Hansen	do.	sept. 1972
Grebet om tingene	do.	sept. 1972
Jacob A. Riis	vandreudst.	april 1973
Gemme, stille, lægge, putte	egen	1972-1973
Kloge folk	do.	april 1973 - sept. 1974
<i>Aalborg Historiske Museum</i>		
Grønland i fokus	vandreudst. Nationalmuseet	6 uger
Minitextiler	Stoftrykker- og Væverlauget, i København	6 uger
Gryler	Asger Dragsholt og museet	3 uger
<i>Lemvig og Omegns Museum</i>		
Jul	egen	3 uger
<i>Holstebro Museum</i>		
Fredning af fortidsminder	Ministeriet for kulturelle anliggender	3 uger
Rydhave-depotet	egen	2 måneder

Andet kulturformidlende arbejde

Sønderborg Slot

Koncerter i slotsgården af blæsere fra Sønderjyllands symfoniorkester.
Værtskab i forbindelse med 19. nordiske etnolog- og folkemindeforskerkongres.
Foredrag i Ungdoms-, pensionist- og andre foreninger.

Den Antikvariske Samling i Ribe

Siden 1969 hver vinter 2 ugentlige dukketeaterforestillinger.

Koldinghus

Foredragsrække på slottet i samarbejde med Vejle Amts historiske samfund og selskabet »Koldinghusmuseets Venner«, ca. 60 hver gang.
Foredragsrække i det nærmere og fjerne opland.

Forhistorisk Museum Moesgård

»Darpana – gæstespil«. Besøg af indisk skyggespil-trup.

9 foredrag og 2 sommerture arrangeret for Jysk Arkæologisk Selskab.

10 foredragsaftener arrangeret af Folkeuniversitetet, 4 om Indiens kultur, 6 om dansk arkæologi i dag.

Høstfest. September 1972.

3 koncerter arrangeret af århusianske musiksammenslutninger.

Kulturhistorisk Museum, Randers

Stillet lokaler til rådighed for koncerter, filmforevisninger i diverse foreninger.

Børnarrangementer i forb. m. Børnebiblioteket.

Viborg Stiftsmuseum

»Det indre Teater«, forestillingen STRUM.

Lemvig Museum

Deltog sammen med bibliotek og børneinstitutioner i »Aktiv børneuge«, 21.–27. august 1972.

Skive Museum

Kammerkoncert 7/3 73 (udgifter deltes mellem Kulturministeriet og Skive kommune.).

Bangsbomuseet

Aftenfest med spillemandsorkester og folkedansere.

Sang- og musikaften med Års Pigeor (led i »Vendsyssel Festival«).

9 foredragsaftener over emnet: »Vor by – vor egn«, sammen med FOF.

Museet har været rammen om 5 foreningssammenkomster med kulturhistoriske foredrag.

Vendsyssel historiske Museum

Bøllescenen (dukketeater) 19. og 20. august 72.

Kunstudstillinger

Helsingør Bymuseum

Allan Schmidt

Ib Geertsen

Carl Henning Petersen
og Else Alfelt

Preben Hornung

Produceret af
kunstnerne i
forbindelse med
museet.

3 uger

3 uger

3 uger

3 uger

Roskilde Museum

J. F. Willumsens konkurrenceskitser
til Chr. IX's gravmæle.

dec. 1972

Museet for Holbæk og Omegn

Beate Neergaard	april 1972
Claus Bojesen og Stig Weye Hansen	maj 1972
Eva Andersen	juni 1972
Carl Beier	juli 1972
Karl Johan Langelo	okt. 1972
Preben Køje Nielsen	nov. 1972
Ellen Margrethe Jensen	jan. 1973
Karen Jensen	jan.-feb. 1973
Poul Lillesøe	feb. 1973
Jens Peter Helge Hansen	marts 1973

Næstved Museum

K. Hansen Reistrup	1 måned
Cavila og Grimstrup	7 dage

Bornholms Museum

Decembristerne	1 uge
----------------	-------

Aabenraa Museum

Johs P. Ebbesen	1 måned
Axel Bentsen, J. Søndergaard og Øllgaard	1 måned
Willi Birckner	2 uger
Dansk 1900-tals kunst	1 uge
Hidi Guthmann og Aage Birck	2 uger
Teddy Sørensen	10 dage
Poul Sørensen	2 uger

Tønder Museum

P. H.-udstilling	marts 1973
------------------	------------

Haderslev Amts museum

C. E. Falbe Hansen	2 uger
Henrik Soelmark og Marie Sohl	2 uger
Jens Nielsen	2 uger
Kamma Svensson	2 uger

Den antikvariske Samling i Ribe

Hans Nissen Aalling	9 uger
Jørgen Borg og Marie Tranberg	3 uger
Rosenstand	7 uger

Museet for Varde og Omegn

Moderne kunstnere	3 uger
Fransk romansk kunst	3 uger

Lyngbo-tegninger	4 uger
»Trykkerbanden«	2 uger
H. Nissen Aalling	4 uger
<i>Kulturhistorisk Museum, Randers</i>	
Engelske børnemalerier	3 uger
Børnemalerier af Randers-børn (udført på museet i efterårsferien)	3 uger
Børnekunst fra Estland og Den russiske Republik (vandreudstilling. Russiske Ambassade)	6 uger
<i>Viborg Stiftsmuseum</i>	
Dea Trier Mørchs grafik	3 måneder
Dansk brugskunst og design (museet sammen med andre institutioner)	14 dage
Henri Clausen	nov. 1972
Edith Ludvigsen	dec. 1972
<i>Fur Museum</i>	
Chr. Dalsgaard	3 uger
<i>Skive Museum</i>	
Niels Bjerre	4 uger
Damgaard-Henriksen	2 uger
Kunsthåndværk	11 dage
Gruppen »Sæhrrimner«	3 uger
Christen Dalsgaard	6 uger
Malersammenslutningen »Spiren«	2 uger
Ole Askgaard og Karin Vincze	2 uger
Mølgaard Andersen	2 uger
Preben Hornung og Carl Henning Pedersen	2 uger
Henri Clausen	7 uger
5 nordjyder i Skive	1 måned
Erik Friberg	2 uger
Lilly K. Silicum	2 uger

Af disse 13 udstillinger var ni produceret af Skive kunstforening, to af Skive Museum, den ene dog i samarbejde med Skovgaardsmuseet, én af Randers Kunstmuseum og Esbjerg Kunstforening samt én af kunstforeningen i København.